

РЕЦЕНЗИЯ

от доц. д-р Юлиана Младенова Матеева

на дисертационен труд

на тема:

„ТРАФИКЪТ НА ХОРА СПОРЕД ЗАКОНОДАТЕЛСТВАТА
НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ И РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЯ”,

разработен от Тоше Благой Панов,

докторант в докторска програма по Наказателно право

в катедра „Публичноправни науки и публичен мениджмънт” на Правно-
историческия факултет

на Югозападния университет „Неофит Рилски”

Дисертационният труд, разработен от Тоше Панов, засяга важен и актуален проблем: трафикът на хора, разгледан в светлината на международните нормативни актове, уредбата му по българския НК и от гледна точка на македонското законодателство.

Трудът е в обем от 202 страници. Структуриран е по следния начин: въведение, две глави, заключение и препоръки, които систематизират предложенията *de lege ferenda*. Списъкът с използваната литература обхваща 287 източника.

Общото впечатление от разработката е добро. Изследван е голям обем научна литература на български, македонски и западни автори. Използваният език е научен и показва високо ниво на владеене на материята. Изследването е

задълбочено, усеща се авторовото присъствие. Демонстрирано е умение за отстояване на собствени научни тези. Докторантът засяга важни проблеми на правоприлагането по дела за трафик на хора, което придава на труда практическо значение.

Правилно са очертани тезата и методите на изследването, отграничени са основната и специалните цели на дисертационния труд. Освен върху нормативни източници и теоретични разработки, изследването е основано на емпиричен материал, който включва отчети, документи на органите на вътрешните работи, прокуратурата, съдилищата, както и статистически данни. Проведени са интервюта по стандартизирани въпросници с общо 37 лица, участници в наказателни процеси, в градовете Скопие, Тетово и Щип, в това число: съдии, прокурори, адвокати и лица от състава на МВР.

Глава първа е озаглавена „Трафикът на хора – съвременна международна общественоопасна дейност“. Първият параграф е посветен на организираната престъпност. Направен е опит за дефиниране на понятието, както и формите на организирана престъпна дейност като образуване, ръководене, участие и финансиране на престъпно сдружение.

Разгледана е организираната престъпност и трафика на хора в Република Македония. Изведени са основните права на човека, които това престъпление засяга. На анализ е подложено наименованието на престъплението, като са съпоставени термините „трафик на хора“ и „търговия с хора“. Разграничен е вътрешният от международния трафик, като са дефинирани понятията: страни на произход, страни на транзит, страни на крайна дестинация.

Направен е анализ на факторите, които обуславят трафика на хора на Балканите. Съпоставени са явленията трафик и миграция, изведени са приликите и разликите между тях. Трафикът е очертан като антисоциално, унижително и физически вредно явление, за разлика от миграцията.

Вторият параграф на първа глава е посветен на материалноправната уредба на трафика на хора според законодателствата на Република Македония и Република България. Най-напред са изведени сходствата, които се дължат на факта, че и двете държави са възприели международните нормативни актове във връзка с трафика на хора. След това се посочват етапите, през които минава македонското законодателство по отношение на трафика на хора – кога за първи път престъплението се появява в законодателството (2002г.), както и измененията, които македонският Наказателен кодекс търпи по повод на това престъпление (2004г., 2008г. и 2009г.).

В обобщение се извежда, че настоящата уредба на престъплението, според македонското законодателство, е детайлна и напълно съответства на международните нормативни актове за борба с трафика на хора.

Разгледана е и правната уредба на престъплението според българския Наказателен кодекс. Очертан е комплексният обект на трафика на хора, като е посочена връзката между специфичната цел при трафика и конкретния обект на посегателство. Изведени са четирите форми на изпълнителното деяние. Престъплението е отграничено от сродни престъпни състави. Подчертано е значението на ТР 2-09-ОСНК за уеднаквяване и усъвършенстване на съдебната практика.

Уместно е изведеното от докторанта стълкновение между разпоредбите на чл. 182б, ал. 2 НК и чл. 159а, ал. 3 НК, които поставят бременната жена едновременно в положение на извършител и жертва. Удачно е отграничението между целта за отнемане на телесни органи от пострадалия като начин за друг вид експлоатация и жертвата като източник на органи с донорско предназначение. Пропуснато е отграничението на специалните цели, които законодателят предвиди с последните промени в НК – ДВ бр. 84 от 2013г.

Глава втора се занимава с противодействието на трафика на хора в Република Македония. Тя разглежда проблемите в практиката, които възникват при разследването и доказването на делата за престъплението трафик. В резултат на проведеното емпирично изследване, докторантът извежда следните по-важни констатации: налице е необходимост от законови промени; обвиненията за това престъпление не биват изменяни в хода на наказателния процес; съгласието на жертвата, макар да не променя квалификацията, на практика води до налагане на по-леки наказания от съдилищата; процесът дава ефективни средства за защита на жертвите и другите свидетели, които след разпита пред съда, се извеждат от страната; увеличава се броят на обвиняемите и осъдените лица за участие в организирана престъпна група за трафик на хора. Профилирани са жертвите и извършителите на престъплението.

Констатирано е, че в Република Македония, въпреки предвидената законова възможност за това, няма нито едно осъдено за трафик на хора юридическо лице. Паралел е направен между това престъпление и склоняването към проституция.

Внимание е отделено и на процесуалните проблеми, които възникват при разглеждане на делата за трафик на хора. Докторантът отбелзва, че обвиняемите рядко се възползват от правото си да не дават обяснения. Отразени са използваните при разследването специални разузнавателни средства, в това число симулираното създаване на юридически лица или използване на съществуващи такива с цел събиране на данни. Съпоставени са взетите спрямо обвиняемите и подсъдимите мерки за неотклонение, продължителността на задържането под стража и наложените по тези дела наказания.

На следващо място внимание е отделено на тенденциите за подобряване законовата уредба и практиката за противодействие срещу трафика на хора. Отбелязано е, че, въпреки наличието на текст в македонското законодателство, който криминализира ползването на услуги от жертвите на трафик, по него няма постановени осъдителни присъди до момента. Докторантът констатира липсата на

изследване по отношение типологията на клиента на жертвите на трафик и вида на търсените от него услуги.

Интерес представлява точка втора от параграф втори, посветен на юридическото лице като субект на трафик на хора. Проследено е възникването през 2004г. на възможността на юридическо лице да бъде наложена глоба за престъплението трафик на хора, ако се окаже „извършител”. Липсата на осъдени за това престъпление юридически лица е посочена като аргумент в дискусиата, необходимо ли е принципното предвиждане на корпоративната наказателна отговорност.

Във връзка с отграничението от сходни състави, подробно е разгледан въпросът за преквалифицирането на деянията от трафик на хора в склоняване към проституция. До това на практика се стига поради промяна в показанията на жертвите. В обратната посока само в един случай е констатирано изменение на обвинението – от склоняване към трафик.

Внимание е отделено на положението на жертвите на трафика и въпросът за обезщетяване на нематериалните вреди в сравнително малък брой случаи. По този повод се коментира необходимостта от създаване на фонд, чрез който да бъдат обезщетявани не само жертви на трафик, но и всички други жертви на престъпления.

Разгледани са актуалните въпроси на времетраенето на наказателното производство и причините за забавянето на процеса. Сред тях се нарежда необходимостта от осигуряване участието на жертви-чуждестранни гражданки, времето за събиране на другите доказателства, възпрепятстването на процеса от страна на обвиняемия и защитника му и др.

Не на последно място са разгледани обстоятелствата, които се вземат предвид от съда при определяне на наказанието и които могат да изиграят ролята

на изключителни смекчаващи и да доведат до определяне на наказанието под предвидения в закона минимум.

Втора глава завършва с анализ на статута на жертвите на трафик, средствата и начините за тяхното подпомагане, както и цялостната правна рамка за борбата и превенцията на трафика на хора в Република Македония.

В заключението отново са подчертани значимостта на изследваната тема, целта на дисертационния труд, някои психологически особености на престъплението трафик на хора и значението на ефикасността на наказателното правосъдие по делата за тези престъпления.

Обобщени са препоръки за необходимостта от промени в македонския материален и процесуален наказателен закон. Направен е извод за недостатъчното отграничаване от страна на правоприлагащите органи на престъпленията трафик на хора и трафик на мигранти, което налага преквалификация в рамките на производствата. Подчертан е въпросът за неприлагането на закона спрямо извършители на трафик с цел използване на жертвите за просия, принудителен труд, порнография и принудителен брак. Отново е подчертан фактът, че липсва практика по реализирана отговорност на юридически лица за трафик на хора и трафик на мигранти, наложените на физическите лица наказания са неоправдано ниски и се движат под минимума на предвидените, а не се прилага и конфискация на имущество спрямо тези лица. Отбелязана е тенденцията към повишаване делът на внесените в съда дела, оттам повишаване броя на осъдените спрямо броя на обвиняемите, както и неоснователното удължаване срока на разследването.

Авторефератът коректно отразява основните постановки, залегнали в труда. По темата на дисертацията са направени пет публикации.

Към дисертационния труд могат да бъдат отправени следните бележки:

- 1) Липсва конкретност в направените предложения *de lege ferenda*. Докторантът само очертава проблемите и насоката за решаването им.
- 2) Докторантът отбелязва, че предмет на образуване на престъпно сдружение е винаги физическо лице. По-скоро авторът е имал предвид субекта, а не предмета на престъплението.
- 3) Препоръчително е при подобни изследвания да бъдат използвани по-актуални статистически данни.
- 4) На база на обобщените статистически данни е изведен изводът, че намалява броят на наказателните дела и на обвиняемите лица, но не и на образуваните досъдебни производства и привлечените към наказателна отговорност лица. Вероятно това се дължи на не синхронизиране на термините, но дали докторантът има предвид, че намаляват осъдените лица при запазен брой на обвиняемите? Ако е така, то това противоречи на друго негово твърдение, а именно, че се повишава делът на внесените в съда дела и броят на осъдените спрямо броя на обвиняемите. Кое е вярното?
- 5) Бих отправила към докторанта и въпроса: по какъв начин увеличаването на наказанията за трафик на хора, склоняване към проституция и разпространение на порнографски материали, за създаването на които са използвани деца, ще доведе до оптимизиране борбата с тези престъпления?

Направените бележки в критичен порядък не накърняват положителната оценка, която заслужават посочените достойнства на дисертационния труд. Считаю, че той удовлетворява изискванията на чл. 6, ал. 3 от ЗРАСРБ: съдържа научни и научноприложни резултати, които представляват принос в науката и показва, че кандидатът притежава задълбочени теоретични знания по наказателно право, както и способности за самостоятелни научни изследвания.

Предвид гореизложеното, ще гласувам положително за присъждане на образователна и научна степен „доктор” по Наказателно право на Тоше Благой Панов, докторант в докторска програма Наказателно право към Правно-историческия факултет на ЮЗУ „Неофит Рилски”.

27. 01. 2014г.

Рецензент:

Варна

/доц. д-р Юлиана Матеева/